

**КОНЦЕПТУАЛЬНО – МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ ПРАЦІ**

Черноіванова Г. С.

Вступ. Парадигма конкурентного розвитку в умовах становлення нової економіки передбачає зміну вектору від економічного зростання до збалансованої соціально-економічної динаміки. Національна економіка будь-якої країни орієнтована на закріплення своєї позиції в координатах економічного піднесення нової якості, що забезпечується відповідними тенденціями, в першу чергу, у сфері праці та соціально-трудових відносин. Праця як унікальний економічний ресурс трансформується від традиційного формату робочої сили до людського капіталу, знаходячи втілення в людях (як його носіях), здатних до продукування та застосування інновацій. Важливого значення у забезпеченні ефективної діяльності підприємства кваліфікованими кадрами набувають організаційно-економічні заходи з розробки та впровадження перевірки відповідності працівників виконуваний роботі та підтвердження професійних якостей, потрібних для ефективного здійснення підприємством інноваційної діяльності. Усе це свідчить про активізацію потреби комплексного дослідження організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню методології організаційно-економічного забезпечення управління інноваціями та інноваційною складовою підприємства присвячені праці таких зарубіжних та українських вчених: Акателова О.П., Волощук Л.О., Іванов С.В., Єрмошенко М.М., Ганущак-Єфіменко Л.М., Кірсанова В.В., Мороз О. С., Турило А.А. Філіпова С.В., , Акофф Р, Друкер П. та ін. Це ще раз підтверджує актуальність питань формування концептуальних положень щодо організаційно-економічних засад забезпечення інноваційної праці. Методичні засади організаційно-економічного забезпечення управління інноваціями висвітлено

у роботах [11] Турило А.А., який пропонує схему елементів організаційно-економічного забезпечення управління інноваціями. Іванов С.В. виділяє концепцію організаційно-економічного механізму управління підприємством. Єрмошенко М.М., Ганущак-Єфіменко Л.М. також розглядають організаційно-економічний механізм управління інноваційною діяльністю. Зокрема, серед авторів немає єдності стосовно складових організаційно-економічного забезпечення управління інноваціями. Автори також нажаль, залишають поза увагою категорію «забезпечення інноваційної праці на підприємстві».

У всіх цих роботах не визначено підходу до організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці, що свідчить про актуальність розробки підходу до організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці на підприємстві.

Мета статті. Метою дослідження є обґрунтування концептуально-методологічного підходу до організаційно-економічних засад забезпечення інноваційної праці.

Наявна складна ситуація у сфері інноваційної праці в Україні обумовлює необхідність подальшого розвитку та поглиблення досліджень стану організаційно-економічного забезпечення інноваційної діяльності та інноваційної праці, визначення його нової сутності в сучасних умовах на основі комплексного системного підходу, який поки відсутній в наявних дослідженнях.

Основні положення запропонованого концептуально-методологічного підходу до організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці зводяться до такого:

Положення 1. Інноваційна діяльність та інноваційна праця розглядаються як одна з важливих передумов забезпечення економічного зростання та одержання конкурентних переваг. Об'єктивна необхідність посилення інноваційного характеру виробничої діяльності в період трансформаційних процесів обумовлює особливу значущість проблеми активізації інноваційної складової

підприємства, насиченості процесу управління, змісту інноваційної праці, її наповнення новими компонентами.

В економічній літературі останніх років [1; 2; 7; 8; 12; 13; 10] все частіше з'являється поняття «інноваційна складова». Однак не існує єдиного трактування щодо змісту цього поняття. Так, Хуснутдінов А. З. [12] включає в інноваційну складову інновації та інноваційний процес, а Адаменко О. [4] відносить до неї інноваційний процес (від генерування ідеї до дифузії інновацій) та інноваційну діяльність організації (у межах якої здійснюється постановка цілей впровадження інновацій, налагодження інноваційного процесу, координація та контроль ходу інноваційного процесу) [2, с. 34]. Волощук Л. О., Кірсанова В. В., Філіппова С. В. до визначення інноваційної складової Адаменко О. ще додають інноваційний потенціал підприємства (ресурсну складову, яка включає також матеріальний та інтелектуальний потенціал інноваційної діяльності та процес формування та використання інноваційного потенціалу) [2, с. 38], та якісні зміни стану підприємства, що є передумовою інноваційного розвитку. Автори підкреслюють, що інноваційна складова виступає у розрізі загальних функцій управління: планування, організації, контролю, регулювання [2].

П'ятницька Г. [8] до інноваційної складової включає: 1) інноваційний процес; 2) інноваційну діяльність; 3) інновації; 4) інноваційні проекти, а Прокопенко О. – процес науково-технічного прогресу та механізм мотивації інноваційної діяльності [2]. Рогоза М. Є., Вергал К. Ю., Мороз О. С. до інноваційної складової відносить: інноваційний потенціал організації та інноваційний процес, що в ній відбувається [7; 10]. Шипуліна Ю. та Ілляшенко С. до інноваційної складової додають: інноваційний потенціал; інтелектуальний (людський) капітал; інноваційну культуру [12].

Отже, узагальнюючи вищенаведене, слід зазначити, що частина фахівців ототожнює цю складову з потенціалом (ресурсним, інтелектуальним), інші включають до неї складові інноваційного процесу або його стадії та етапи, а також інноваційну культуру.

З огляду на спрямованість нашого дослідження, поєднанням цих точок зору може бути така сутнісна характеристика інноваційної складової промислового підприємства, яка, на відміну від наявних підходів, визначає її як сполучення інновацій та інноваційної праці. Таким чином, інноваційна діяльність та інноваційна праця можуть розглядатись у сучасних умовах лише у сполученні і являють у своїй сукупності інноваційну складову підприємства. Тому при розробці організаційно-економічного забезпечення спиратимемось саме на цю точку зору.

Положення 2. У процесі організаційно-економічного забезпечення необхідно, перш за все, розглянути сутність і зміст категорії «організаційно-економічне забезпечення управління інноваційною працею».

Під організаційно-економічним забезпеченням управління інноваційною працею на підприємстві розуміємо сукупність організаційних та економічних методів, процесів та інструментів управління, що розглядається у комплексі як система формування забезпечення та включає розробку функціональних підсистем для своєчасної реакції на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища з метою підвищення ефективності управління інноваціями й інноваційною працею відповідно до встановлених цілей, та реалізується у вигляді механізму.

Положення 3. Виконані дослідження надали змогу зробити висновок про те, що категорія «організаційно-економічне забезпечення» розглядається з позицій системного підходу, а сукупність принципів, форм, методів та інструментів забезпечення є елементами системи з усіма їх властивостями.

Проведений морфологічний аналіз та аналіз ключових слів сутності понять «організаційно-економічне забезпечення» та «система організаційно-економічного забезпечення» дозволяє стверджувати, що здебільшого дослідники використовують ключове слово «сукупність». Тільки для категорії «організаційно-економічне забезпечення» – це «сукупність принципів, форм, методів та інструментів», а для категорії «система» – це «сукупність елементів, частин, об'єктів». На другому місці за частотою звернення до дефініції

«організаційно-економічне забезпечення» належить ключове слово «система».

Отже, можна зробити висновок, що автори не відокремлюють ці категорії.

Положення 4. Для забезпечення інноваційної праці необхідно визначити принципи управління інноваційною працею. На основі узагальнення принципів «управління» (табл. 1) та принципів управління інноваціями (табл. 2), а також спираючись на основні постулати сучасного системного підходу, було обґрунтовано перелік принципів управління інноваційної праці, який включає загальні принципи: системності, цілеспрямованості, цілісності, альтернативності, ієрархічності, динамічності, планомірності, та специфічні: комплексності, гнучкого реагування, обґрунтованого ризику на всіх етапах життєвого циклу інновацій, структурності, орієнтації переважно на інновації.

Таблиця 1

Аналіз принципів «управління» у працях сучасних учених

№ з/п	Автор	Принципи «управління»
1	Пономаренко В. С.	1. цілісності 2. структурності 3. взаємозалежності системи та зовнішнього середовища 4 ієрархічності 5. системності
2	Семенча І. Є.	1. структурні 2. функціональні 3. організаційно-комунікативної (інформаційної) спрямованості
3	Соломатін Р.	1. адаптивності 2. динамічності 3. самоорганізації 4. саморегуляції 5. саморозвитку 6. переваження стратегічної спрямованості 7. орієнтації на потреби ринку 8. цілеспрямованості 9. побудови ієрархічного «дерева цілей» 10. планомірності
4	Маркова В.	1. комплексності 2. цілісності 3. альтернативності варіантів розвитку 4. гнучкого реагування 5. виправданого ризику 6. «розумної крайності» ринкових позицій
5	Хобта В. М., Лаврик У. В., Попова О. Ю.,	1. загальні: науковості, законності, гласності, гуманізму, розподілу влади, конкретності 2. спеціальні: 1. побудова системи управління:

	Шилова О. Ю.	ієрархічності, функціональності, норми керованості; 2. здійснення процесу управління: цілеспрямованості, принцип головної ланки, поєднання єдиноначальності, зацікавленості та відповідності, раціонального співвідношення цілей і способів їх досягнення. 3. пов'язанні зі специфікою об'єкта управління: невід'ємності, порівнянності, безперервності, розбіжності

Джерело: складено автором на основі [3; 4; 6; 14]

Таблиця 2

Аналіз принципів управління інноваціями у працях сучасних учених

№ з/п	Автор	Принципи управління інноваціями
1	Буренніков Ю. Ю., Поліщук Н. В., Ярмоленко В. О.	1. інтегрованість із загальною системою управління підприємством 2. комплексний характер формування управлінських рішень 3. високий динамізм управління 4. варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень 5. орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства
2	Єрмошенко М. М, Ганущак-Єфіменко Л. М.	1. комплексності 2. цілеспрямованості 3. адаптивності 4. динамічності 5. плановірності 6. орієнтації переважно на інноваційний шлях розвитку 7. аналізу ризиків на всіх етапах життєвого циклу інновацій 8. гнучкого реагування 9. системності 10. інформаційного забезпечення
3	Покотилова В. І.	1. безперервне прогнозування інноваційної ситуації 2. динамічне запобігання технологічному відставанню 3. системне впровадження інновацій у взаємопов'язаних сферах діяльності 4. поєднання інвестицій з інноваціями та фінансового аналізу результативності нововведень з інженерним
4	Ілляшенко С. М.	1. системності 2. комплексності 3. орієнтації переважно на інноваційний шлях розвитку 4. балансу інтересів суб'єктів інноваційного процесу 5. «розумної» орієнтації новацій на задоволення потреб і запитів споживачів 6. підтримки рівноваги між споживанням і відтворенням ресурсів
5	Князевич А. О., Крайчук О. В.	1. врахування об'єктивних економічних законів 2. науковий підхід до управління розвитком підприємства 3. поєднання матеріальної і моральної зацікавленості 4. поєднання галузевого і територіального управління 5. ефективний підбір і розстановка кадрів
6	Череп А. В., Олейнікова Л. Г.,	1. адаптивності 2. динамічності

	Череп О. Г., Ткаченко О. В.	3. самоорганізації 4. саморозвитку
7	Стадник В. В., Мельничук О. П., Йохна В. М.	1. прогнозування 2. планування 3. організування 4. контролювання 5. активізування 6. координування

Джерело: складено автором на основі [3; 5; 6; 14]

Принцип комплексності передбачає активний взаємообмін з постачальниками та підрядниками, створення умов конкурентних переваг підприємства на основі інновацій, а також всебічне врахування всіх напрямів інноваційної діяльності.

Тривала стабільність ефективного виробництва підприємства неможлива без гнучкого управління інноваціями. Тому необхідне своєчасне просування нововведень, концентрація ресурсів, оперативного управління інноваційним процесом при мінімальному ризику від розробки нововведень. Підприємство може виявитися в кризі, якщо не зможе вчасно зреагувати на обставини, що змінюються. Тому принцип гнучкого реагування стає вирішальним при адаптації підприємства до інновацій.

Принцип обґрунтованого ризику на всіх етапах життєвого циклу інновацій має на увазі детальний аналіз факторів ризику й оцінку ступеня його впливу на різних етапах здійснення інноваційної діяльності. Розробка інновацій завжди пов'язана з високим ризиком і вимагає великих витрат, у середньому тільки одна з семи інновацій має ринковий успіх. Інші шість перетворюються на безповоротні для підприємства витрати.

У зв'язку з цим необхідно більш ретельно прогнозувати, обґрунтовувати й аналізувати інноваційні ризики на різних етапах розробки інновацій. Існують такі складові ризику: види ресурсів, які знаходяться в розпорядженні підприємства (фінансові, трудові, виробничі й інші), а також ринкові фактори. Облік усіх перерахованих складових дозволить значно знизити його вплив на результати діяльності всього підприємства в умовах неточної, неповної і суперечливої інформації.

Принцип структурності означає можливість опису підприємства через вибір його структури, що має на увазі стійкі зв'язки.

Принцип орієнтації переважно на інновації. У ринкових умовах інновації є основою для випуску конкурентоспроможної продукції, зміцнення конкурентних позицій підприємства, підвищення ефективності виробництва. На сьогодні інновації стають одним із найважливіших елементів управління на підприємстві. Ефективні технології, нова продукція і нові форми організації процесів виробництва і збуту здебільшого визначають успіх діяльності всього підприємства. Підприємства, для яких інновації є визначальним фактором, не пов'язують себе необхідністю знижувати собівартість товару і проникати в інші сегменти ринку, їх мета – зосередити свої зусилля на створенні і освоєнні виробництва нової продукції, розробці нових технологій.

Оскільки в нашому дослідженні при визначенні дефініцій «інновації» та «управління інноваціями» ми базуємось на принципах системного, процесного, ситуаційного, функціонального та стратегічного підходів, то категорію «управління інноваціями» потрібно розглядати системно; з точки зору процесного підходу, спираючись на різні функції, враховуючи ситуацію, яка складається у невизначеному середовищі та в контексті загальної стратегії підприємства.

Положення 5. Організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці має враховувати як узагальнення теоретичних засад організаційно-економічного забезпечення в сучасних умовах, так і обґрунтування його елементів і взаємозв'язків за окремими підсистемами управління, які необхідно навести у вигляді механізму, для якого визначено суб'єкт, об'єкт та складові. При обґрунтуванні складових механізму управління інноваційною працею доцільно спиратись на роботи таких зарубіжних та українських учених, як: Акателова О. П., Іванов С. В., Єрмошенко М. М., Ганущак-Єфіменко Л. М., Матросова Л. М., Шевченко А. В., Турило А. А. Ткаченко А. М., Дробецька Т. О., Друкер П. та ін.

Методологічним підґрунтям дослідження організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці як самостійного явища слугують такі теоретичні засади: положення сучасної теорії організацій, гуманістичної

концепції управління та, інноваційна парадигма та положення системного підходу. Суб'єктами організаційно-економічного забезпечення варто визнати як власне інноваційну працю, так і інноваційну складову підприємства в цілому. А об'єктами, відповідно, – особливі вимоги, внаслідок трансформації яких (у процесі інноваційної діяльності) формується сукупність правил і норм, інструментів і важелів їх взаємодії, спрямованої на досягнення ефективних результатів.

Висновки. Наявна складна ситуація у сфері інноваційної праці в Україні обумовлює необхідність подальшого розвитку та поглиблення досліджень стану організаційно-економічного забезпечення інноваційної діяльності та інноваційної праці. Метою дослідження є обґрунтування концептуально-методологічного підходу до організаційно-економічних засад забезпечення інноваційної праці.

Для забезпечення максимально ефективного управління інноваціями на підприємстві розроблено концептуальні положення щодо організаційно-економічних засад забезпечення інноваційної праці в основу яких покладено комплексний підхід, який є інтеграцією сукупності процесного, функціонального; системного; ситуаційного та стратегічного підходів управління. Сформовано концептуально-методологічний підхід до організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці, методологічним підґрунтям якого слугують положення сучасної теорії організацій, гуманістичної концепції управління та інноваційної парадигма та який спирається на системний підхід. Суб'єктами організаційно-економічного забезпечення визначено інноваційну працю та інноваційну складову підприємства. А об'єктами, відповідно, – особливі вимоги, унаслідок трансформації яких (у процесі інноваційної діяльності) формується сукупність правил і норм, інструментів і важелів їх взаємодії, направленої на досягнення ефективності інноваційної праці результатів.

Список використаних джерел:

1. Акофф Р. Акофф о менеджменте / под ред. Л. А. Волковой. СПб. : Питер, 2002. 448 с.
2. Волощук Л. О., Кірсанова В. В., Філіппова С. В. Аналітичні інструменти управління інноваційним розвитком промислового підприємства : монографія. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. 180 с.
3. Єрмошенко М. М., Ганущак-Єфіменко Л. М. Економіка та управління інноваційною діяльністю : навч. посіб. Київ : НАУ, 2011. 528 с.
4. Забродский В. А., Кизим Н. А. Развитие крупномасштабных экономико-производственных систем. Харьков : Бизнес-Информ, 2000. 72 с.
5. Князевич А. О., Крайчук О. В. Механізми управління інноваційним розвитком : монографія. Рівне : Вид. Зень О., 2011. 136 с.
6. Механізми забезпечення розвитку підприємств: еколого-економічний аспект : монографія / [В. М. Хобта, У. В. Лаврик, О. Ю. Попова, О. Ю. Шилова]. Донецьк : ПП Чернецька Н. А., 2009. 272 с.
7. Мороз О. С. Формування системи показників для оцінювання інноваційного розвитку підприємства. *Економіка Крима*. 2012. № 3 (40). С. 263–266.
8. П'ятницька Г. Т. Інноваційний розвиток організацій: невід'ємні складові та чинники впливу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2013. № 3. С. 76–91.
9. Стадник В. В., Мельничук О. П., Йохна В. М. Маркетинг-менеджмент інноваційного розвитку підприємства : монографія. Хмельницький : ПП Гонта А. С., 2013. 206 с.
10. Рогоза М. Є., Вергал К. Ю. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. 136 с.
11. Турило А. А. Основи управління інноваційним розвитком підприємства: [монографія] / А. А. Турило. – Кривий Ріг: Вид. Козлов Р. А., 2017. – 307 с.
12. Хуснутдинов А. З. Инновационная составляющая экономического роста : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01. Казань, 2005. 197 с. URL: <https://www.dissercat.com/content/innovatsionnaya-sostavlyayushchaya-ekonomicheskogo-rosta-0>

13. Шипуліна Ю. С., Ілляшенко С. М. Розвиток теоретико-методологічних засад переходу підприємств на інноваційний шлях розвитку. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. Т. 1. № 4. С. 103–112.

14. Черноіванова Г. С. Організаційно-економічне забезпечення управління інноваціями та інноваційною працею : монографія. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2018. 284 с.

Анотація. Наявна складна ситуація у сфері інноваційної праці в Україні обумовлює необхідність подальшого розвитку та поглиблення досліджень стану організаційно-економічного забезпечення інноваційної діяльності та інноваційної праці. Метою дослідження є обґрунтування концептуально-методологічного підходу до організаційно-економічних засад забезпечення інноваційної праці. Встановлено, що інноваційна діяльність та інноваційна праця можуть розглядатись у сучасних умовах лише у сполученні і являють у своїй сукупності інноваційну складову підприємства.

Для забезпечення максимально ефективного управління інноваціями на підприємстві розроблено концептуальні положення щодо організаційно-економічних засад забезпечення інноваційної праці в основу яких покладено комплексний підхід, який є інтеграцією сукупності процесного, функціонального; системного; ситуаційного та стратегічного підходів управління. Зроблено висновок, що організаційно-економічне забезпечення інноваційної праці має враховувати як узагальнення теоретичних засад організаційно-економічного забезпечення в сучасних умовах, так і обґрунтування його елементів і взаємозв'язків за окремими підсистемами управління, які необхідно навести у вигляді механізму,

Сформований концептуально-методологічний підхід до організаційно-економічного забезпечення інноваційної праці є методологічним підґрунтям якого слугують положення сучасної теорії організацій, гуманістичної концепції управління та інноваційної парадигма та який спирається на системний підхід. Суб'єктами організаційно-економічного забезпечення

визначено інноваційну працю та інноваційну складову підприємства. А об'єктами, відповідно, – особливі вимоги, унаслідок трансформації яких (у процесі інноваційної діяльності) формується сукупність правил і норм, інструментів і важелів їх взаємодії, направленої на досягнення ефективності інноваційної праці результатів.

Ключові слова: інноваційна праця, організаційно-економічне забезпечення, інновація, , принципи управління інноваціями.

Відомості про автора

Черноіванова Ганна Степанівна – доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту та бізнесу «Харківський національний економічний університету імені Семена Кузнеця» факультет менеджменту і маркетингу.

Контактна інформація: 0675783797, E-mail: anna1213ch@ukr.net

Офіційне написання англійською мовою: Chernoiivanova Hanna